

М. В. КОВАЛЬОВА

Марина Вікторівна Ковальова, кандидат юридичних наук, старший викладач Ужгородського національного університету

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПАТЕНТНОЇ ОХОРОНИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Патентна система охорони прав на об'єкти інтелектуальної діяльності і спрямована на забезпечення дотримання прав, які закріплені в нормативно-правових актах у сфері промислової власності.

Мета даної статті полягає у порівняльному аналізі як національного законодавства патентної охорони об'єктів промислової власності, так і системи патентної охорони в Європейському Союзі (далі – ЄС) в світлі останніх змін в праві ЄС.

Від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі. Від цього, у свою чергу, залежать перспективи створення робочих місць у нових галузях, які визначають стан світової економіки XXI століття – економіки, що базується на знаннях. Це стосується створення цивілізованого ринкового середовища, де і підприємці, і споживачі були б надійно захищені від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності, виробництвом фальсифікованих товарів.

Права, що надаються за патентом, збігаються за функціями з правом власності: вони опосередковують економічне привласнення, проте не тілесних речей, а нематеріальних благ. Внаслідок розбіжностей у природі об'єктів, що привласнюються, і умов привласнення, право власності опинилося непридатним для регулювання відносин у сфері винахідництва¹.

У законодавстві України про промислову власність термін «патент» вживається у значенні документа, що засвідчує право творця об'єкта промислової власності на визнання за ним свого авторства, засвідчує державне визнання результату творчої праці об'єктом промислової власності, право власності на об'єкт промислової власності, пріоритет на винахід із закріпленням за ним виключного права на відповідний об'єкт. Документ у формі патенту надає можливість зацікавленій особі звернутися за правовим захистом у випадку порушення її прав та законних інтересів на окремий об'єкт промислової власності.

Можна виділити п'ять принципів патентної охорони.

По-перше, це принцип патентоздатності, що є імперативом і при якому об'єкт правової охорони повинен відповідати визначеним законом вимогам.

По-друге, визнання за власником патенту виключного права на об'єкт промислової власності.

По-третє, дотримання балансу інтересів власника патенту з одного боку і суспільства – з іншого шляхом обмеження монополії на об'єкт права, наприклад, встановленням розумного строку (терміну) дії охоронного документа.

По-четверте, надання правової охорони лише в тому об'ємі, який визначається формулою (описом) поданої заявки.

Основною метою патентування є забезпечення прогресу в сфері промислових технологій. Патентна система насамперед слугує заохоченню створення винаходів і винахідництву. Великі компанії мають внутрішні ресурси та можливості розробляти власні винаходи та зберігати інформацію про них, а невеликі компанії повинні шукати зовнішні інформаційні ресурси щодо винаходів.

Однією із основних ознак успішної роботи державної системи правової охорони інтелектуальної власності є стабільне зростання кількості поданих заявок та виданих охоронних документів. Будь-яка власність має бути захищеною, тому інтелектуальна власність не є виключенням. Способи захисту, які надаються інтелектуальній власності законами України, сприяють збільшенню кількості винаходів, розвитку науково-дослідної діяльності, що приводить до технічного прогресу, поліпшення якості промислової продукції, підвищення культурного рівня громадян.

Так, згідно статистичних даних станом на 2013 рік, в I півріччі 2012 в ДП «Укрпатент» надійшло 2485 заявок на винаходи, в т.ч. від іноземних заявників, в I півріччі 2013 р – 2744. Кількість заявок на промислові зразки в т.ч. від іноземних заявників – в I півріччі 2012 становила 1006, в I півріччі 2013 р – 1811.

Станом на 1 липня 2013 р. (з 1992 року) всього зареєстровано 386693 охоронних документів, з яких 107238 патентів на винаходи; 81504 – патенти на корисні моделі; 25065 – патентів на промислові зразки; 172831 – свідоцтво на знаки для товарів і послуг з урахуванням розділених реєстрацій; 13 – свідоцтва на топографії ІМС; 19 – реєстрацій кваліфікованого зазначення походження товарів; 23 – свідоцтва на право на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів².

У світовій практиці існують дві системи правової охорони винахідників: за фактом реєстрації та за фактом попереднього користування (першого винахідника). У країнах романо-германської системи винахід належить першому заявнику на отримання охоронного документу. У країнах англосаксонської системи права діє «принцип першого винахідника», тобто за фактом попереднього використання³. Варто зауважити, що англосаксонська система має переваги, оскільки дозволяє невеликим компаніям подавати заявку на ранніх стадіях розробки винаходу.

Варто відзначити японську систему охорони прав винахідників, яка відрізняється від західної системи тим, що акцентує механізм охорони на «суспільній користі» винаходу. Тут особлива увага приділяється практичному застосуванню інновацій.

У різних країнах національне законодавство з охорони промислової власності та практика його застосування відрізняється, і оскільки інтелектуальна власність набуває все більшого значення в міжнародній торгівлі, ці відмінності стали джерелом суперечок в міжнародних економічних відносинах. У зв'язку з цим відбувається загальна тенденція до уніфікації національних законодавств в сфері захисту інтелектуальної власності відповідно до укладених міжнародних угод, у тому числі в рамках ЄС.

Наразі, патентна система ЄС забезпечується двома системами, національні патенти існують поряд з європейським патентом та патентування за процедурою РСТ, що робить її складною та надмірно дорогою для заявників. Тому зараз для Євросоюзу є важливим завданням захистити результати інтелектуальної власності через встановлення спрощеної системи отримання патентів, надійної юридичної основи в поєднанні з географічним фактором.

За законодавством ЄС власники патентів повинні захищати свої права в кожній із країн, де патент був порушений, що являє собою доволі складний процес. Захист прав власників патентів в ЄС є досить складним та незрозумілим, тому на практиці виникають дуже серйозні проблеми і перешкоди:

1) для того, щоб розпочати судовий процес у трьох країнах, необхідно заплатити приблизно 700,000 євро. Невеликим компаніям та дослідницьким інститутам нелегко знайти такі кошти на відміну від великих корпорацій;

2) національні суди зі своєю різноманітною судовою процедурою та суб'єктивними причинами можуть винести різне рішення щодо одного патенту;

3) термін розгляду справ у країнах ЄС є неоднаковим. В одних країнах справа розглядається за кілька місяців, а в інших – триває декілька років;

4) часто при винесенні рішення судами встановлюється різний розмір та оцінка заподіяних збитків при порушенні патенту;

5) проблема компетенції суддів. Часто при розгляді справи, пов'язаної з захистом патентних прав, необхідно залучати технічних експертів. Оцінка їх праці також проводиться по різному.

Для вирішення цих проблем держави – члени ЄС розробили проект, що передбачає створення Єдиного патентного суду.

Створення патентного суду було б доречним і в Україні. Це відповідно, теоретично й законодавчо цілком обгрунтовано, якщо спори у сфері інтелектуальної власності, коли від суддів потрібні спеціальні знання в цій сфері, розглядатимуться патентними судами. Тим більше, що з появою нових технологій (інформаційних, інноваційних і т.д.) у цивільний обіг вводиться нова правова термінологія, що вимагає спеціальних знань від учасників судового процесу, а законодавство постійно ефективно оновлюється.

Сьогодні, наприклад, українські суди не знайомі з патентознавством, немає фахівців, які знають технічні тонкощі, важливі при розгляді складних справ про порушення патентного права. Велика завантаженість судів іншими судовими справами не дає можливості суддям розібратися в даній специфічній категорії справ, тому суди залучають сторонніх експертів.

Єдиний патентний суд (далі – Суд) був створений на підставі Угоди «Про Єдиний патентний суд», підписаної в 19 лютого 2013 році 24 державами – членами ЄС. Суд буде розглядати справи, що стосуються порушення та анулювання європейських патентів, що діють на територіях держав-учасниць ЄС. Як передбачено зазначеною вище Угодою, Суд складатиметься з суду першої інстанції, апеляційного суду (м. Люксембург) та загальної канцелярії. Суд першої інстанції складається з Центрального відділу зі штаб-квартирою в Парижі, відділень в Лондоні та Мюнхені, а також місцевих та регіональних відділів. Навчання судді проходитимуть в м. Будапешт (Угорщина).

Єдиний патент дозволить досягти в державах-членах патентного захисту на підставі єдиного застосування, і без адміністративних формальностей, таких як вимоги до перевірки правильності та перекладу.

Патенти будуть доступні англійською, французькою та німецькою мовами. Заявки будуть подаватися на всіх трьох мовах, і якщо вона буде подаватися на іншій мові, необхідно буде подавати таку заявку разом з перекладом.

Той факт, що єдині патенти будуть оброблятися в якості одноразового платежу, який не потрібно більше регулювати на національному рівні в кожній державі, повинен привести до значної економії, що стосується часу і витрат, і повинен зробити Європу більш привабливою для інновацій та інвестицій, ставлячи її на один рівень з такими конкурентами як Японія, Китай і США.

Статтею 24 Угоди «Про Єдиний патентний суд» передбачено, що судді, при винесенні рішення, застосуватимуть наступні джерела права, зокрема: Право Європейського Союзу, Угоду «Про Єдиний патентний

суд», Європейську патентну конвенцію, міжнародні угоди, що застосовуються і до патентів і є обов'язковим для всіх держав-членів ЄС, внутрішньодержавне право.

Наразі, Угода «Про єдиний патентний суд» не набула чинності, що є можливим лише після її ратифікації 13 країнами, в тому числі обов'язково такими країнами як Франція, Німеччина і Великобританія, де вже зареєстровано більшість європейських патентів.

Крім цього, набуття Угодою чинності також вимагає змін до Брюссельського Регламенту, пропозиції до якого були надані Європейській комісії 26 липня 2013 р. Згідно даних європейських експертів, реальною датою набуття чинності Угодою «Про єдиний патентний суд» є початок 2015 року.

Патентна система України залежна від інтеграції, зокрема в ЄС. Це зумовлено широкими економічними, науковими зв'язками держав – членів ЄС та ЄС з Україною. Основою цього співробітництва є міжнародні договори у сфері промислової власності, учасниками яких є більшість держав – членів ЄС та Україна, наприклад: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р., Договір про патентну кооперацію (РСТ) 1970 р., Договір про патентне право 2000 р., а також Угоди ТРІПС, яка є особливо актуальною у зв'язку зі вступом України до СОТ у травні 2008 року.

Досвід патентної охорони винаходів в ЄС є цікавим для України щодо запозичення перевірених часом матеріальних та в деяких випадках процедурних норм стосовно охорони окремих видів винаходів та видачі охоронних документів (щодо біотехнологічних винаходів та винаходів пов'язаних з комп'ютером.) З утвердженням єдиного патенту Співтовариства, створенням Єдиного патентного суду, буде сформовано єдиний патентний простір, який забезпечить спрощення та здешевлення процедури отримання охоронного документа, який діє одночасно у всіх державах членах ЄС, а також призведе до гармонізації охорони прав власників патентів у межах єдиного патентного простору.

¹ *Галантич М. К.* Промислова власність: правові засоби охорони та захисту : [монографія] / Галантич М. К. – К. : НДІ приватного права і підприємництва, 2003. – С. 145.

² ДП «Український інститут промислової власності. Статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uipv.org/ua/statistics.html>

³ *Варфоломеева Ю. А.* Интеллектуальная собственность в условиях инновационного развития : [монографія] / Варфоломеева Ю. А. – М.: «Ось – 89», 2007. – 144 с.

Резюме

Ковальова М. В. Деякі особливості патентної охорони промислової власності в Україні та Європейському Союзі.

Досвід патентної охорони промислової власності в ЄС є цікавим для України щодо запозичення перевірених часом матеріальних та в деяких випадках процедурних норм стосовно охорони об'єктів промислової власності та видачі охоронних документів. З утвердженням єдиного патенту Співтовариства, створенням Єдиного патентного суду, буде сформовано єдиний патентний простір, який забезпечить спрощення та здешевлення процедури отримання охоронного документа, який діє одночасно в усіх державах членах ЄС, а також призведе до гармонізації охорони прав власників патентів у межах єдиного патентного простору.

Ключові слова: патентна охорона, правовий захист, винахід, патентоздатність, патент.

Резюме

Ковалева М. В. Некоторые особенности патентной охраны промышленной собственности в Украине и в Европейском Союзе.

Опыт патентной охраны промышленной собственности в ЕС интересен для Украины по заимствованию проверенных временем материальных и в некоторых случаях процедурных норм по охране объектов промышленной собственности и выдаче охранных документов. С утверждением единого патента Сообщества, созданием Единого патентного суда, будет сформировано единое патентное пространство, обеспечивающее упрощение и удешевление процедуры получения охранного документа, действующего одновременно во всех государствах членах ЕС, а также приведет к гармонизации охраны прав владельцев патентов в рамках единого патентного пространства.

Ключевые слова: патентная охрана, правовая защита, изобретение, патентоспособность, патент.

Summary

Kovalova M. Several points of industrial property patent protection in Ukraine and the European Union.

Experience of industrial property patent protection in the EU is very interesting for Ukraine to borrow the time-tested material and in some cases, the procedural rules for the Protection of Industrial Property and the issuance of documents of title. With the establishment of a single Community Patent, the creation of the Unified Patent Court will be formed by a single patent space providing simplification and cost reduction procedures for the protection documents, acting simultaneously in all EU Member States, as well as lead to the harmonization of the protection of the rights of patent owners in a single patent space.

Key words: patent protection, legal protection, invention, patentability, patent.

Отримано 4.06.2013